

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1943-XXI

21. JULIJA

ST. 26

UZGOJA

Izbira poklica

Eno najvažnejših vprašanj za doraščajočo mladino je vprašanje bodočega poklica. Trenutki, ko mora mlad človek začeti z razmišljanjem o bodoči osamosvojitvi, so včasih polni pereče skrbi ne samo za njega samega, ampak često še bolj za starše.

Kdo naj bi imel glavno besedo pri reševanju tega važnega vprašanja? Otrok sam ali starši? Otrok, ki je največkrat sam še nerazsoden in premalo zrel za tako važno, odločitev, od katere je odvisna vsa sreča in zadovoljnost njegovega bodočega življenja, ali starši, ki često določajo otroku poklic po svojih lastnih željah in načrtih? Ne zgolj ena ne zgolj druga stran ne bi smela popolnoma samostojno odločati.

Tako je bila še do nedavnega na kmetih navada, da je moral najstarejši sin prevzeti kmetijo, če ga je še tako malo mikalo, a drugi in tretji sin, od katerih bi vsak rajši prevzel domačijo, sta morala na tuja posestva za pastirja ali hlapca. Cim prej so šli vsi od hiše, tem ljubše je včasih bilo staršem, če posestvo ni bilo veliko. Hčere so morale vzeti može, ki so jim jih izbrali očetje ali pa so šle za pestunje in dekle na sosedne kmetije. Premožnejši kmet je slabotnejšega sina določil za študiranje, revnejši ga je poslal v uk h krojaču ali čevljarju, češ da mu ne bo treba toliko trpeti, ker bo lahko več sedel. Pa je bilo to včasih hudo narobe. Predvsem že z zdravstvenega pogleda. Slabotni ljudje imajo često tudi slabotna pljuča. Kako naj so, recimo, vajenec pri krojaču ali vajenka pri šivilji telesno okrepi, če mora venomer skliučena sedeti in vbdati šiv za šivom, marsikdaj v pravicah temačnih podstrešnih ali kletnih luknjah, ki ne zaslužijo več pravega imena: soba. Prenekateri teh slabotnejšev umre prej kakor če bi opravljal težje kmetско delo in bi živel mnogo na prostem, vdihaval sveži zrak ter si z gibanjem okrepil prsni koš in druge ude. Prav tako niso za študiranje otroci zgolj iz razloga, ker so slabotni. Tudi ti morajo mnogo presedeti po zatohlih podstrešnih ali prenapolnjenih mestnih stanovanjih. Če so duševno sposobni, že še gre, a v slabotnem telesu je rada tudi slabotna volja do učenja.

Nekoliko bolje je bilo pri meščanskih in delavskih družinah, katerih otroci so bili v mestih s srednjimi šolami in so imeli priliko obiskovati jih. A tudi marsikak meščen, bodisi uradnik, obrtnik ali trgovec je prisilil otroke, da so mu sledili v poklicu.

Starši, ki s silo pehajo otroka v poklic, ki mu ni primeren ne po duhu ne po telesu, težko grešijo, ker se ne ozirajo na otrokove naravne sposobnosti in nagnjenja. Kaj jim koristi, če s silo uveljavijo svojo voljo nad otrokom? Res je, da so nekateri otroci že po naravi prilagodljivi in iz ljubezni do staršev še kolikor toliko dobro vozijo v neljubem poklicu, čeprav ga s posebno navdušenostjo ne opravljajo in ne dosegaajo v njem posebnih uspehov. So pa drugi, in teh ni malo, ki se jim telo in duša upreta v vsiljenem jim poklicu in tako brez haska shira vsa njihova duševna in telesna moč, ki bi jo v pravem poklicu lahko bolj uspešno uporabili ter se uveljavili v življenju. Dandanašnji časi so tako mnogo zahtevni, da potrebujejo le ljudi z močno voljo in krepko delavnostjo. Le zares sposobni za svoj poklic si bo znal utreti pot do cilja, ki si ga je zastavil, drugi obično že v začetku ali najdlje na sredi poti. Iz slednjih se rode kaj lahko nezadovoljnejši in večni nergači, ki so sami sebi in drugim v napolje in ki so najhitreje pripravljeni upirati se vsakršni oblasti nad seboj.

Če bi si pa otrok sam, brez nasveta staršev in vzgojiteljev določil svoj poklic, bi bil pa epet zelo tvegan korak, ker v svoji nezkušenosti največkrat ne misli na resnično sposobnost, ampak se da zavesti od različnih drugih nagibov. Treba je zato vedno dobro premisliti ne le trenutne želje staršev in otrok, ne samo sposobnosti in nagnjenja, ki jih imajo otroci, ampak tudi še neštete življenjske pogoje, kot so na primer prenapolnjena mesta v nekem poklicu, pa tudi ostale socialne razmere. O vsem tem nameravamo tu govoriti.

Predvsem pa premotrimo nagibe, po katerih si mladina določa svojo prihodnost. Le-ti nagibi so:

1. ker so primorani zaradi gmočnih razmer ali pa da bi s svojim zaslužkom pomagali domačim, ki v revščini žive;

Oskrbovanje čebel pred ajdovo pašo

Obračun letošnjega čebelarstva leta je bil v prvi polovici več ali manj zadovoljiv. Vendar izredno lepo in suho vreme v zgodnji spomladi na razvoj čebel ni imelo onega učinka, ki bi ga človek pričakoval — ni bilo namreč tistega naglega razvoja, ki pripomore do zgodnjih rojev. Krivo je močno hladno in vetrovno vreme v mesecu marcu, ki je preprečevalo rastlinam medenje, čebelar pa izletavanje. Zaradi hladine je ostalo tudi mnogo čebel zunaj in družine si niso mogle hitro opomoči, čeravno je bilo vreme lepo. Vso zgodnjo spomlad je pa pritiskala še suša, ki je nekoliko ovirala medenje spomladanskega rastlinja. Tako torej kljub idealno lepi pomladi čebelarji vendarle nismo prišli čisto na svoj račun: smo pač nepopolnopravni nergači, katerim ni nikoli ustrezno... A resnici na ljubo radi priznamo, da je marsikako družino in marsikateri čebelnjak rešila pogina letošnja sončna pomlad. Lani so bile čebele zazimljene večji del na prepričli zalogi in s strahom smo se spraševali, kaj bo spomladi. Če bi bila letošnja zgodnja pomlad deževna in bi čebelar ne bilo mogoče izletavati na pašo že splošno marca in prispevati vsaj skromen donos, bi bila zadela naše čebelarstvo huda katastrofa. Tako smo jo pa vendar kolikor toliko ugodno še izvozili do tistih dveh vagonov sladkorja, ki sta prišla vendar ne prepozno, da smo živalce v stiski oskrbeli vsaj za silo.

Spomladansko cvetlično pašo so čebele različno izbrabile; ponekod so nekaj nabrале čez svoje potrebe. Junij je bil na žalost preveč deževen; marsikak donosen dan je prekrizal dež, in prenekatero kapljico sladkega nektarja po cvetju so nalivi sprali iz cvetnih čašic.

Roji so bili letos v splošnem pozni — mnogo jih je prišlo v junij. O junijskih rojih vemo, kako je z njimi: če zajamejo še kaj spomladne paše ali pa če imajo kaj polne paše, se še nekako opomorejo in do ajde pripravijo zadostno armado čebel. Letos smo jih pa ogrevali po dežju in smo morali skrbno paziti, da nam niso stradali. Prvi so se še nekako znašli in se sedaj dobro razvijajo, a družki in izrojenci bodo radi ostali šibki, ker se ne bodo utegnili razviti do ajde.

Slovenskemu čebelarju pomeni ajda zelo veliko. Na ajdi si naberejo družine, če je količjak ugodna, zimsko zalogo prvovrstnega medu za prezimovanje, če gre po sreči z vremenom, pa še kaj več. V ajdovi paši se tudi še enkrat dobro razširi zalega, da pridejo družine v zimo z mlado, zdravo in

krepko živaljo, kar ima za ugodno prezimovanje in uspešno dočakanje pomladi vsekakor velik pomen.

V naših krajih se začne ajdova paša nekaj dni po Veliki maši, konča pa ponavadi prve dni septembra. Vsega skupaj traja ta paša dobrih 14 dni. Kratka je, a izdatna, če so dani glavni pogoji, to je — ugodno vreme, ugodna lega pasišča in izvrstne čebelne družine. Glede ugodnega vremena smo čebelarji na žalost brez moči. Največkrat je tako, da je nekaj dni lepo, pa pride dež, nato se spet zjasni in tako gre dalje. Iz tega muhastega vremena, ki je pri nas kaj rado, sledi za čebelarja važno načelo: Če hočem, da bodo družine v ajdi kljub nagajanju vremena in kljub res kratkotrajni paši kaj prida nabrале, morajo biti močne in popolnoma v redu. Zato imajo prav tisti, ki pravijo, da jamči za uspeh v ajdi v prvi vrsti nabito poln panj, iz katerega se ob ugodnem vremenu žival kar razliva po pasišču. Samo taka družina more do kraja izkoristiti pašne dni, pa tudi kratko dnevno dobo medenja. Saj je znano vsem čebelarjem, da ajda medli le dopoldne, bolj prav le do desetih ali enajstih, potem je pa v glavnem samo še brezplodno obletavanje in ropanje.

Zato za ajdo gotovo ni važnejšega načela kot to, da postavimo v to pašo zares močne, odlične družine. Negospodarsko in nečebelarsko ravna, kdor računa takole: imam n. pr. 20 srednje obljudenih, bolj šibkih A. Z. panjev; če bo paša ugodna, bom pridelal na vsak panj za točilo 10 kg midu, skupaj 200 kg. Ta račun je zelo varljiv. Srednje in šibke družine naberejo kaj za točilo le ob izrednih pašnih razmerah, sicer pa samo zase ali pa še zase premalo. Boljši je takle račun: iz 20 srednje močnih panjev bom naredil 15 močnih, z živaljo zatrpanih panjev; če bo paša ugodna, bom z veliko večjo verjetnostjo pridelal za točilo na panj kakih 15 kg medu, skupaj torej več ko 200 kg; vsekakor pa lahko pričakujem, da bodo močne družine tudi ob slabi ajdovi paši nabrале zimsko zalogo.

Pozne roje bo letos vsekakor kazalo združiti, če smo jih vsajali v panje velike mere (A. Z.). Puščati za ajdo v velikem panju dobro prgišče čebel, ki sedijo na napol izdelanem in pičlo zaležanem satju, pomeni gladko izgubo in slabo čebelarjenje. Nekaj drugega je pa, če smo pozne roje vsajali v kranjice in jim z dodatnim pitanjem pomagali, da so vsaj za silo izdelali svoj dom in se sedaj normalno razvijajo. Taki panjiči bodo prav verjetno nabrali zimsko zalogo in nam v prihodnjem letu obetajo — če bo po sreči — nekaj zgodnjih rojev za razširitev že itak skrčenega čebelarstva po naši deželi. Za moderne pa-

nje velike mere pa vse to ne velja: vanje sodijo samo močne, dodelane družine, sicer je z njimi zguba.

Razen možnih družin je pa seveda pogoj za uspeh tudi to, da so vse družine zdrave in v redu. Kdor bi brezmatične družine ali trotovece postavljaj v ajdo, bo silno razočaran, ker bo lažje imel po ajdi kakor so bili pred ajdo. Zato bo prav, če o teh stvareh damo našim čebelarjem nekaj kratkih navodil.

Panj je ob matico

Jako neprijetna reč je za čebelarja, če dožene osirotelost (brezmatičnost) pri lepi družini v času, ko ji je težko pomagati. Največkrat ni druge pomoči, kakor združevanje. Sicer je pa brezmatičnost enostavna stvar, če se ni seveda radi čebelarjeve nepazljivosti ali nevednosti dogodilo kaj hujšega. Doba med rojenjem in tik po rojenju je tudi čas največjih matičnih izgub. Kajti cela vrsta družin ima mlado matico, ki se mora oplemeniti, preden začne z zaleganjem. Oplemenjevanje je pa vedno več ali manj tvegana stvar. Mlade matice se namreč — tako je znanstveno dognano — vedno oplemenjujejo v zraku izven panja. To ima svoj pomen, svoj selekcijski pomen. Vemo, kako n. pr. pri živini odbiramo najlepše in najboljše živali za plem, zlasti moške živali. Pri čebelah je samec — trot. V modernem čebelarstvu se dandanes sicer tudi »plemenski«¹ troti nekako odbirajo — namreč tako, da se na tako zvane plemenilne postaje nameščajo »trotarji«² (t. j. panji z odličnimi troti) — vendar je v pretežni večini primerov oplemenitev matice s trotom prepuščena kljub temu še »naravni«³ selekciji. Kako se vrši ta selekcija?

Ko matica zleti na praho, se dvigne visoko v zrak in hitro leti. Za njo se usuje roj trotoev. Tistemu, ki je med njimi najbolj vztrajen, dobro razvit in močan, se posreči, da matico oplemeni, nakar takoj pogine.

Vendar se večkrat primeri, da matice s snubnega poleta ni več nazaj. Doletela jo je takšna ali drugačna nesreča. Družina je ob matico, pomagati si pa tudi ne more, ker nima nič zalege. V tej stiski preživlja žalostne dni; umen čebelar to kmalu opazi in ji pomaga. Saj v tem času za matice nismo v zadregi. Če je sam nimaš v rezervi, jo ima sosedni čebelar. Zapomniti si je pa treba prav dobro, da je osiroteli družini treba dodati vedno tako matico, kakršno je izgubila. Če je bila torej v našem primeru matica še neoplemenjena in še ni zalegala, moraš dodati neoplemenjeno, če bi pa kdaj prišel kak panj ob oplemenjeno matico, mu je treba dodati oplemenjeno. V obeh primerih se pa namesto matice lahko doda matičnik, ki še ni popolnoma gođen, v skrajnem primeru pa tudi sat z jajčki, da si čebele same vzgojijo novo matico v zasilnem matičniku. Vendar je za kaj takega zdaj že povsem prepozno, ne glede na to, da je tako

ravnanje sploh slabo, ker družina predolgo ostane brez matice in zalege ter močno oslabi, iz zasilnega matičnika izlezla matica pa — kakor vemo — tudi navadno ni prvo vrstna.

Kaj pa, če čebelar osirotelost panja prežre? Nekaj tednov družina tarna za izgubljeno matico, slabo izletava in skoraj nič ne donaša. Če ni od nikoder pomoči, se odloči končno za usoden korak: nekaj mlajših čebel začne družino kraljevsko pitati, da se jim naknadno izgodnijo zakrneli jajčniki. Posledica? Čebele-lažimatice začno zalegati jajčka, ki so pa vsa neoplojena, ker te lažimatice nimajo trotovskega semena za oplo-ditev jajčec, kakor ga ima oplemenjena matica. One sploh ne gredo na oplemenitev, ker ni mogoča, organi so namreč nepopolno razviti. Tak panj postane **t r o t o v e c**, kajti iz neoplojenih jajčec, ki jih zalegajo lažimatice, se rodiijo sami trotki. Trotki v pravem pomenu besede, kajti iz majhne čebelne celice se ne more izleči tršat trot, ampak trotek.

Takšno družino zdraviti je skoraj nemogoče. Matice noče sprejeti, lažimatic ni mogoče poloviti, panj je zapisan poginu, če čebelar družino na poseben način ne pridruži drugi družini. Vsekakor je ob eno družino. Zato priporočamo vsem čebelarjem, da jih obvarujejo škode, naj skrbno pazijo na panje, ali imajo oplemenjene matice ali ne, in jim takoj pomagajo, če jo zgubijo. Brezmatičnost hitro ugotovimo po obnašanju čebel, če bi pa 14 dni do tri tedne po rojstvu mlade matice ne bilo še zalege, je družina vsekakor zelo sumljiva. Treba jo je imeti skrbno pod kontrolo. Če kmalu ni zalege, jo je treba skrbno preiskati in matico, če jo ima, odstraniti (ne bo zletela na praho, najbrž je pokvarjena) ali pa če je sploh nima, dodati novo matico. Če boš zamudil pravi čas, boš imel v obeh primerih opraviti s trotovcem.

Prevoz v pašo

Zastran matic in moči urejene družina pa morajo imeti izpolnjen še tretji pogoj, če hočemo imeti uspeh, namreč biti morajo v dobrem pašnem kraju. Takšnih krajev pa v naši pokrajini ni kar na pretek. Vsa Notranjska in višje ležeča Dolenjska so skoraj brez ajde — če jo pa imajo, slabo medi. Dobra ajdova pasišča so v Ljubljanski pokrajini na nizko ležečih predelih Dolenjske od Stične, mimo Radohove vasi in St. Lorenca, deloma Mirenska dolina, pa Mirnopenška in Novomeško-Krška kotlina. Čebelarji v teh krajih imajo glede lege več ali manj ugodne pogoje, čebelarji iz drugih krajev pa morajo čebele v pašo prevažati. Sodobno, moderno čebelarjenje na med v naših razmerah sploh ni gospodarsko brez prevažanja v pašo, ne samo v ajdovo, ampak tudi v drugo, zlasti hojevo.

S prevažanjem je pa križ, zlasti v sedanjih časih. Najprej moraš vedeti, kam se

ti spleča, pa tudi kam ti je sploh mogoče postaviti žival. Mnogi čebelarji imajo že leta in leta kar stalna pasišča, drugi si jih pa morajo iskati. Pri tem pa naletijo marsikje na velike težave. Pri domačinih se namreč pojavi odpor proti prevažalcem, češ da dovožene čebele odnašajo njihovim čebelarjem namenjeni med in da dovožene čebele domače čebelnjake ropajo. Med prehudo čebelarsko kri je morala poseči oblast in ajdova pasišča in dovoz urediti po nepristranskih in strokovno neoporečnih vidikih in načelih ter tako vsaj malo umiriti čebelarski

sveč. Čisto pomiriti čebelarjev sicer ni mogoče, ker le vsak prerad goni svoj prav, a nek vsestransko sprejemljiv načrt se je vendarle našel, da zlasti domači čebelarji nimajo pravice, da bi se pritoževali.

Kdor torej hoče prevažati v ajdovo pašo, mora vse potrebno ukreniti v smislu določil oblastvene uredbe.

Ko imaš prostor zagotovljen, je treba pripraviti še ostalo za prevoz. Tudi prevoz sam je sitna reč, če ni vse res skrbno in dobro pripravljeno in točno izvršeno.

(Dalje sledi.)

SPRAN VRT

Sadjarjevo leto

Veliki srpan — avgust

Delo, ki nam je zastalo od julija, čim prej opravimo. Obenem si oglejmo še enkrat sadovnjak, da pokončamo listne in krvave uši in uničimo zalego gosenic in drugih škodljivcev.

Avgust je za sadjarja tudi mesec veselja, ker nam prične zoreti prvo sadje — poletne hruške in jabolka. Poletno sadje je treba obrati v pravem času, drugače se ga mnogo pokvari in nam v shrambi zgine, preden ga razprodamo ali porabimo doma. Poletne hruške in jabolka pobereмо še, preden popolnoma dozore, to se pravi vsaj teden dni prej, preden so na drevesu užitno zrela. Da je drevo primerno za obiranje, spoznamo po posameznih črvivih ali kako drugače pokvarjenih plodov. ki prično spreminjati barvo in postajajo užitni, čeprav so ostali plodovi še zeleni. Tedaj se spravimo na veselo delo obiranja in oberemo vse plodove, ki tako vzdrže v primerni shrambi 10 do 14 dni. V shrambi sadje dozori, se pomeđi in je veliko okusnejše, kakor če bi dozorelo na drevesu.

Najvažnejše opravilo meseca velikega srpana za sadjarje je podpiranje rodečega sadja. Največ škode napravijo malomarni sadjarji, ker premalo ali sploh ne podpro težko obloženih vej. Težko zoreče sadje pripogne iz naravne lege veje, da se povesejo, kar škodi obliki drevesa, ker se veje kaj težko naravnajo zopet v prvotno lego, čeprav jih rešimo v jeseni teže sadja. Drevo s povešenimi vejami ni lepo, poleg tega ovira, če raste drevo na travniku, košnjo. Take veje polomi pasoč se živina, postanejo pa tudi manj rodovitne, iz njih pa prav radi poženo roparji, ki jemljejo drevesu moč in manjšajo rodovitnost. Kako podpiramo sadno drevje, je bilo v »Domoljubu« že

večkrat na dolgo razloženo, zato naj omenim le bolj na kratko.

Obloženo sadno drevo podpiramo z rogovilami, ali pa naredimo sami potrebno oporo v obliki črke T. Dobro je, če prej položimo opornike z zaključino ali pa jih ovijemo s slamo. Pri močnejših drevesih si pomagamo tudi na ta način, da privežemo z močno železno, pocinkano žico slabše veje k močnejšim ali k deblu. Seveda moramo prej pritrditi na deblo primerne lesene late ali desčice, da se žica ne zaje v lubje.

Manjša sadna drevesa, ki so čestokrat zelo rodovitna, drugače podpiramo. Tik debela zabijemo v zemljo močnejši kol, ki mora biti višji od krone. Na vrhu navežemo toliko žic, kolikor vej je potrebno podpreti. Razpeljemo jih na vse strani, pritrdimo na nje veje, ki smo jih zavarovali pred nevarnostjo, da bi se žica zajedla v lub in jih dvignemo toliko, da leže v normalni legi.

V sadovnjaku nimamo sedaj več drugega dela, le pri vsakodnevnih obhodih pobereмо vse odpadlo sadje, da se uničijo škodljivci, ki so navadno v sadju.

Mesec avgust je najprimernejši za ureditev novega nasada vrtnih jagod. Sadike naj bodo krepke, dobro vkoreninjene in zdrave. Pri saditvi otresamo od njih čim manj zemlje in jih prve dni senčimo. Tako dosežemo, da prično že prvo leto roditi.

V tem mesecu določimo tudi, kaj in kje bomo sadili nova sadna drevesa. Z deli pričenemo čim prej, da bo do jeseni že vse pripravljeno.

Če imamo kaj divjakov, jih v mesecu avgustu okultiramo. Tu pazimo zlasti na vreme. Ob suhi in deževnem ali hladnem vremenu ne okuliramo! Oko se bo dobro prijelo le, če bo poleg pravilne okulacije zadosti vlage v zemlji in toplo sončno vreme. Nikdar pa ne smemo čez poletje odstranjevati od divjakov, namenjenih za okulacijo, vej in bujnih poganjkov. Obrežemo le one mladike, ki silijo iz korenin ali iz debela. Le od krepko zrasihi in zdravihi dreves smemo pričakovati, da se bodo razvila v plemenita in zdrava drevesa.